

PODNIKAVOSŤ v rámci Odborného vzdelávania a praxe

PROJEKT SEED

“Akcelerácia vzdelávania
v podnikavosti so sociálnym
dopadom v rámci OVP”

Realizované s podporou programu Erasmus+

Publikované v júni 2023 v rámci projektu SEED: “Akcelerácia vzdelávania v podnikavosti so sociálnym dopadom v rámci OVP” (2022-1-SK01-KA210-VET-000081855)

Autori:

Jana Lukáčová

Radka Muchová

Alžbeta Škotková

<https://www.podnikavi.sk/>

Táto publikácia odzrkadľuje len názory jej autorov. Európska komisia nenesie zodpovednosť za použitie akýchkoľvek informácií uvedených v tomto dokumente.

ÚVOD

Nastavený systém, v ktorom sa žiaci vzdelávajú má vo významnej miere silu ovplyvniť ich rozhodnutia aj po ukončení školy, tak želaným, ako aj nepriaznivým smerom z pohľadu využívania ich vlastného potenciálu a prínosu pre spoločnosť.

Užšia spolupráca kľúčových aktérov predstavuje jedno zo symbolických zasiatych semienok, ktoré prispejú k potrebným zmenám v stredoškolskom vzdelávaní v témach rozvoja podnikavosti a podnikania. Tieto zmeny následne priaznivo ovplyvnia aj ďalšiu cestu absolventov stredných odborných škôl. Vzhľadom na spoločnú minulosť, ktorá spája Slovensko a Česko aj v oblasti odborného vzdelávania a prípravy, vzájomná inšpirácia a spolupráca môže pokrok vpred významne urýchliť.

Oproti Slovensku je pritom OVP v ČR rozvinutejšie, disponuje väčšou prepojenosťou s praxou, školy disponujú taktiež väčšou autonómiou a kraje majú zadané spoločné priority dané novou stratégiou vzdelávacej politiky do roku 2030+.

Bližšie porovnanie, príklady dobrej praxe a návrh jednoduchých krokov pre rozvoj podnikavosti v rámci OVP, ktoré vieme uviesť do praxe „hned“ nájdete v obsahu tejto správy.

OBSAH

ÚVOD	3
O PODNIKAVOSTI	5
OVP NA SLOVENSKU A V ČESKU	8
ORGANIZÁCIE VO VZDELÁVANÍ PODNIKAVOSTI	18
ROZVOJ PODNIKAVOSTI V POLITIKÁCH A PRIESKUMOCH	25
EDUKAČNÉ PUBLIKÁCIE PRE ROZVOJ PODNIKAVOSTI	44
VZDELÁVANIE PEDAGÓGOV V OBLASTI ROZVOJA PODNIKAVOSTI	49
PRÍKLADY DOBREJ PRAXE PRE ROZVOJ PODNIKAVOSTI	53
ODPORÚČANIA PRE AKCELERÁCIU ROZVOJA PODNIKAVOSTI V RÁMCI OVP	54
PRÍLOHA A: ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK	64

O PODNIKAVOSTI

V neustále sa vyvíjajúcom globálnom prostredí sa podnikavosť ba podnikavé myslenie stávajú dôležitou hnacou silou inovácií, hospodárskeho rastu a sociálnych zmien. Podnikavosť je jedinečný spôsob myslenia, ktorý je nevyhnutný nielen pre podnikateľov, ale pre každého.

Zahŕňa súbor postojov, správania a kognitívnych schopností, ktoré podporujú aktívny a inovatívny prístup k riešeniu problémov. Podnikavé myslenie umožňuje jednotlivcom identifikovať príležitosti, prispôbovať sa zmenám, riskovať a čeliť výzvam. V dnešnom rýchlom a neistom prostredí je toto myslenie kľúčové bez ohľadu na to, či sa jednotlivci snažia založiť vlastný podnik alebo prispieť k rastu a inováciám organizácií, v ktorých sú zamestnaní.

Európska komisia si uvedomuje dôležitosť podnikavosti, a preto vypracovala **rámec Entrecomp**, ktorý poskytuje komplexný opis kompetencie podnikavosti a jej úlohy na ceste k úspechu v dnešnom svete.

Kompetenciou podnikavosti sa podľa európskeho rámca rozumie schopnosť chopiť sa príležitostí a nápadov a vytvoriť z nich hodnotu pre ostatných.

Je založená na tvorivosti, kritickom myslení a riešení problémov, iniciatíve a vytrvalosti a schopnosti spolupracovať s ostatnými pri plánovaní a riadení projektov, ktoré majú kultúrnu, sociálnu alebo obchodnú hodnotu.

Entrecomp rozdeľuje dôležité kompetencie do troch hlavných oblastí: "Nápady a príležitosti", "Zdroje" a "Do akcie". Každá oblasť sumarizuje kľúčové aspekty podnikavosti a ďalej ich rozdeľuje do **15 kompetencií**.

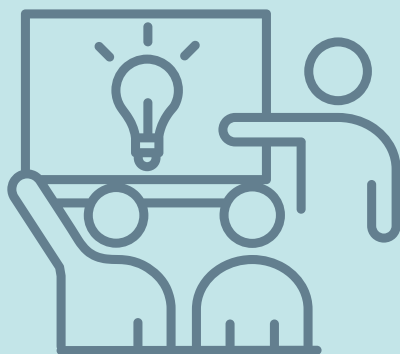
Oblasť "**Nápady a príležitosti**" zdôrazňuje schopnosť vytvárať a rozpoznávať nápady a príležitosti. Podporuje kreatívne myslenie, identifikáciu medzier na trhu a skúmanie inovatívnych riešení. Podnikaví jednotlivci aktívne vyhľadávajú nové príležitosti a sú vedení túžbou vytvárať hodnoty a pozitívne ovplyvňovať dianie. Podporovaním zvedavosti, otvorenosti a ochoty skúmať nové príležitosti môžu podnikaví jednotlivci rozvíjať myslenie, ktoré neustále hľadá a využíva príležitosti na rast a inovácie.

Oblasť "**Zdroje**" sa zameriava na kompetencie súvisiace so získavaním a efektívnym riadením zdrojov. Zahŕňa zručnosti, ako je finančná gramotnosť, vytváranie sietí a efektívnosť. Podnikaví ľudia chápu hodnotu zdrojov, finančných aj ľudských, a vedia ich strategicky využívať na dosiahnutie svojich cieľov. Sú vynaliezaví, využívajú svoje siete, usilujú sa o spoluprácu a optimalizujú svoje rozhodovanie s cieľom dosiahnuť úspech.

Oblasť "**Akcieschopnosť**" sa zameriava na kompetencie potrebné na premenu myšlienok a zdrojov na konkrétne výsledky. Zahŕňa kompetencie ako plánovanie, organizovanie a riadenie. Efektívna komunikácia, vyjednávanie a vodcovské schopnosti sú tiež nevyhnutné pre podnikavých jednotlivcov, aby mohli inšpirovať ostatných, budovať siete spolupráce a realizovať svoje nápady.

Podnikateľské myslenie si vyžaduje aktívny prístup, ktorý kombinuje sebareflexiu, neustále vzdelávanie sa a reálne skúsenosti. Podnikaví jednotlivci môžu rozvíjať svoje myslenie prostredníctvom aktivít, ako je vyhľadávanie spätnej väzby, prijímanie neúspechu ako príležitosti na učenie a zapájanie sa do príležitostí na učenie sa prostredníctvom skúseností. Preberajú zodpovednosť za svoj osobný a profesionálny rast a neustále vyhľadávajú nové poznatky a skúsenosti, ktoré zvyšujú ich kompetencie.

Dôležitú úlohu pri podpore podnikavosti zohrávajú tvorcovia politik, avšak predovšetkým vzdelávacie inštitúcie.

OVP NA SLOVENSKU A V ČESKU

1/ SLOVENSKO

Intenzívny hospodársky vývoj v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch minulého storočia viedol aj k rapídneho rozvoju učňovského a odborného školstva. K zlomu dochádza po roku 1989, kedy nový ekonomický systém určuje diametrálne odlišné požiadavky na odborné vzdelávanie a prípravu.

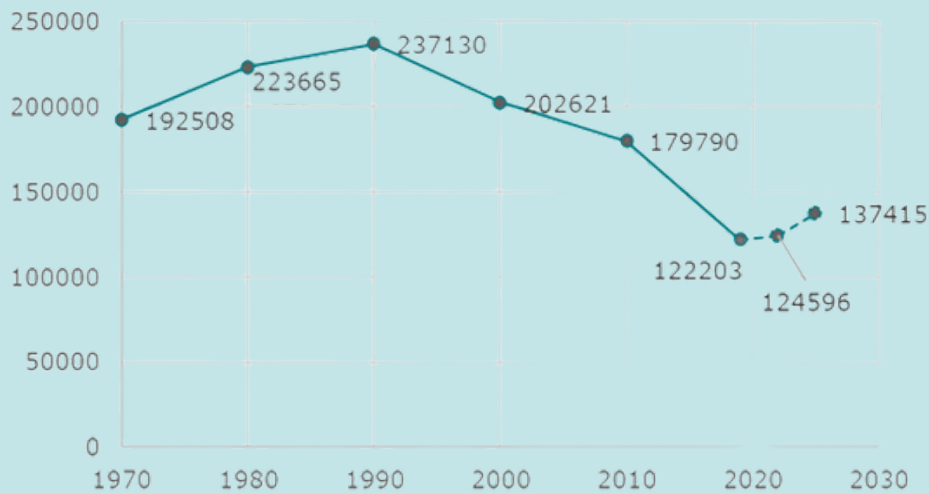
Existenčným imperatívom odborného školstva sa od vtedy stáva adaptácia ponuky odborného vzdelávania na nové podmienky, snaha o prepojenie s trhom práce a zabezpečenie uplatnenia absolventov.

Počet žiakov stredných odborných škôl (SOŠ) rástol s menšími fluktuáciami až do roku 1995. Klesajúca fáza nastúpila ďalší rok, zlom v jej začiatku spôsobilo napĺňanie povinných deviatych ročníkov základných škôl.

Tento pokles pokračoval do roku 2019. Podľa prognózy CVTI SR v roku 2022 malo na SOŠ spolu študovať 124 596 žiakov a o 3 roky neskôr 137 415 žiakov.

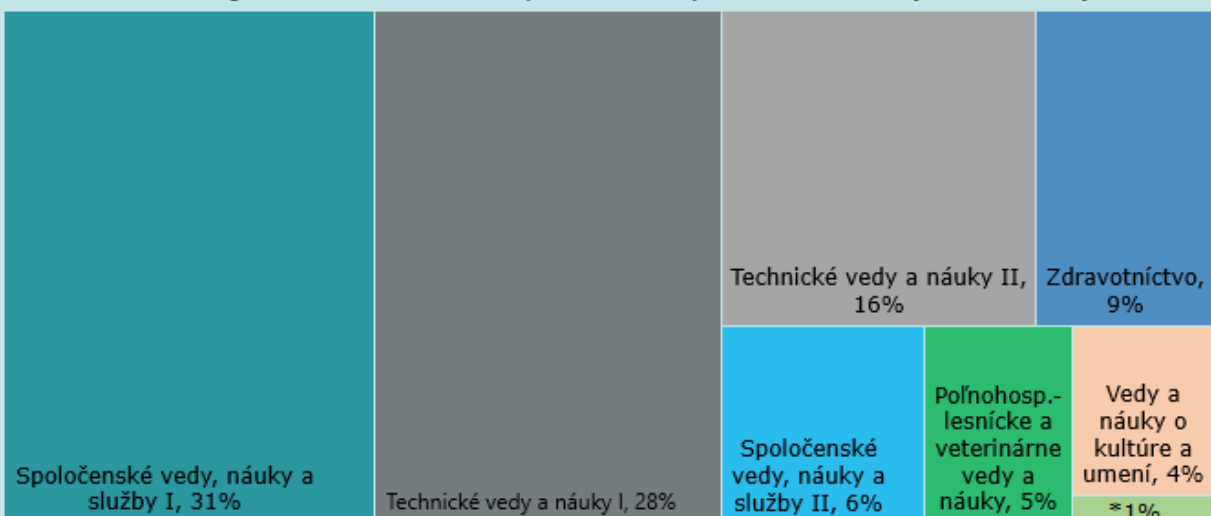
Vývoj počtu žiakov - SOŠ (SR)

K septembru 2022 na Slovensku študovalo na samotných SOŠ (v rámci denného a externého štúdia) vyše 132 000 žiakov.

Najväčší záujem je o štúdium v rámci 2 skupín odborov **Spoločenské vedy a náuky a služby I** a **Technické vedy a náuky I**. Spolu sa v nich vzdeláva takmer 60% stredoškôľakov.

Študujúci žiaci na SOŠ podľa skupín odborov (2022, SR)

*Vojenské a bezpečnostné vedy a náuky

Z pohľadu konkrétnych odborov dominuje obchodná akadémia, hotelová akadémia a praktická sestra. Viac v prehľade TOP 20 odborov s najvyšším počtom žiakov:

Kód odboru	Odbor	Počet žiakov
6317M00	obchodná akadémia	9085
6323K00	hotelová akadémia	5565
5361M00	praktická sestra	5436
2697K00	mechanik elektrotechnik	4275
2675M00	elektrotechnika	4199
2561M00	informačné a sieťové technológie	4171
7649M00	učiteľstvo pre materské školy a vychovávateľstvo	3642
3650M00	stavitelstvo	3103
6317M74	obchodná akadémia - bilingválne štúdium	2577
2487H01	autoopravár - mechanik	2530
7649N00	učiteľstvo pre materské školy a vychovávateľstvo	2526
6403L00	podnikanie v remeslách a službách	2513
6445H00	kuchár	2421
6456H00	kaderník	2228
2682K00	mechanik počítačových sietí	2076
2411K00	mechanik nastavovač	1675
5361N00	praktická sestra	1653
3447K00	grafik digitálnych médií	1643
2679K00	mechanik - mechatronik	1579
6446K00	kozmetik	1536

Podľa staršej správy európskeho CEDEFOP, napriek narastajúcemu záujmu o všeobecné vzdelávanie patrí Slovensko účasťou v sekundárnom OVP stále k najvyšším v EÚ. Zatiaľ čo programy OVP umožňujúce prístup k vysokoškolskému vzdelávaniu sú stále atraktívne, podiel absolventov programov bez tejto možnosti silne klesol. Nízka ponuka kvalifikovaných robotníkov a remeselníkov viedla v roku 2015 k prijatiu nového zákona, ktorým sa zaviedlo iniciačné OVP „duálneho“ typu.

Pracovný trh však bude vplyvom demografických zmien v blízkej budúcnosti veľmi pravdepodobne pociťovať čoraz väčší nedostatok pracovných síl.

I keď v porovnaní s ostatnými európskymi krajinami je na Slovensku podiel žiakov na vyššom sekundárnom odbornom vzdelávaní dlhodobo jeden z najvyšších, **praktická príprava žiakov sa uskutočňuje prevažne len v škole a u nemalej časti žiakov absentuje úplne.**

Podľa Analýzy stredného odborného vzdelávania na Slovensku ponuka na slovenskom pracovnom trhu pritom pozostáva najmä z nízko kvalifikovaných profesií vo výrobe, stavebníctve a doprave, napriek tomu bola absolventská miera nezamestnanosti v zodpovedajúcich skupinách odborov relatívne vysoká čo indikuje nesúlad medzi potrebami pracovného trhu a pripravenosťou uchádzačov o zamestnanie vo vybraných odboroch.

Výzvou OVP na Slovensku do najbližších rokov bude:

- zlepšiť **dostupnosť kvalitných štatistických údajov** o uplatnení absolventov, súčasnej situácii a trendoch vývoja na trhu práce s cieľom kvalifikovane určovať najvyšší počet **žiakov prvého ročníka** v dennej forme štúdia na stredných školách.

- zlepšiť fungovanie **krajských rád pre odborné vzdelávanie** prostredníctvom posilnenia ich právomocí a úpravy ich zloženia tak, aby zodpovedalo zastúpeniu jednotlivých sektorov v ekonomike kraja.
- potreba rozvíjať **odborné vzdelávanie na gymnáziách**, smerované najmä na rozvoj podnikateľských a informačno-technologických zručností, ako aj **odborné post-sekundárne vzdelávanie** a vytvoriť neexistujúce **terciárne odborné vzdelávanie**.
- posilnenie regionálnych centier Štátneho inštitútu odborného vzdelávania (ŠIOV), **tzv. Dual pointov**, ktoré poskytujú odborné poradenstvo pre zamestnávateľov a školy a sprevádzajú ich v systéme duálneho vzdelávania.
- v kontexte dynamických zmien Priemyslu 4.0 rozvíjať systém **celoživotného vzdelávania** a zmeniť obsah vzdelávania s väčším dôrazom na **rozvoj mäkkých zručností** a **emocionálnej inteligencie**.
- zefektívnenie a skvalitnenie **systému kariérového poradenstva** s cieľom zvýšiť **prestíž odborného vzdelávania** v spoločnosti.
- potreba riešenia **problémov pedagogických zamestnancov**, najmä čo sa týka ich platového ohodnotenia.
- zvýšiť využitie prostriedkov **hybridného vzdelávania**, ktoré školám umožňujú zdieľať tých najkvalitnejších pedagógov a zvýšiť **zapojenie odborníkov z praxe do vzdelávacieho procesu**.

2/ ČESKO

Odborné vzdelávanie v Českej republike kopírovalo podobný vývoj ako na Slovensku. Do 90. rokov 20. storočia bolo odborné vzdelávanie v Československu centralizované a riadené štátom. Orientovalo sa na priemyselnú výrobu a bolo zamerané na potreby socialistického hospodárstva. Boli zriadené odborné učilištia a stredné priemyselné školy, ktoré poskytovali praktické vzdelávanie a odborné zručnosti pre rôzne oblasti.

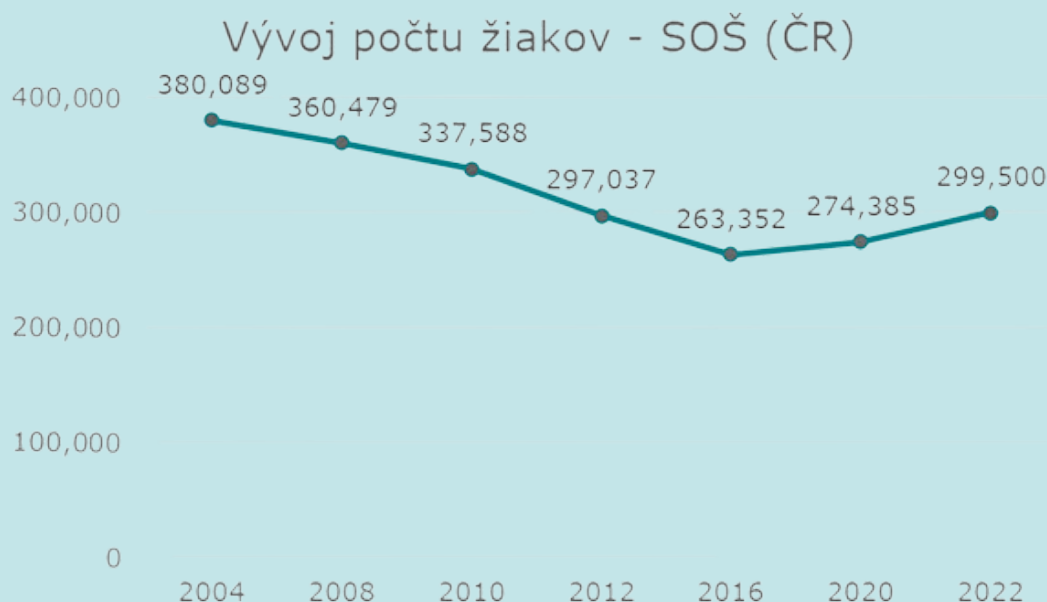
Po páde komunistického režimu sa odborné vzdelávanie začalo prispôbovať potrebám trhového hospodárstva. Zaviedla sa decentralizácia vzdelávania a vznikli samosprávne školy. Zároveň sa zaviedli nové učebné plány a reformy, ktoré kládli väčší dôraz na praktickú prípravu a spoluprácu so zamestnávateľmi. Boli zriadené odborné školy a učňovské školy, ktoré poskytovali odborné vzdelávanie pre rôzne odbory.

V roku 2005 bola zavedená reforma vzdelávania s cieľom zlepšiť kvalitu a efektívnosť vzdelávania. Reforma sa zamerala na zavedenie nových foriem vzdelávania, ako sú odborné školy a učňovské školstvo.

Od roku 2010 sa odborné vzdelávanie v Českej republike naďalej rozvíja. Zaviedlo sa tzv. duálne odborné vzdelávanie, ktoré kombinuje teoretické vzdelávanie v škole s praxou vo firmách s cieľom zvýšiť relevantnosť vzdelávania a uľahčiť prechod absolventov do pracovného života. Zaviedli sa aj rôzne programy a projekty na podporu odborného vzdelávania a rozvoj zručností učiteľov.

Podľa súhrnu NPI v roku 2020 dosiahla Česká republika **druhý najvyšší podiel žiakov v odbornom vzdelávaní na stredných školách v Európskej únii**, a to 70,5 %. Síce stratila svoje dlhoročné prvenstvo, stále je však na vysokej úrovni. V posledných rokoch sa zvyšuje podiel žiakov, ktorí predčasne ukončili školskú dochádzku (v roku 2021 - 6,4 %), avšak tento podiel je relatívne nízky. K tomuto pozitívnemu výsledku prispieva široká ponuka vzdelávacích možností a možnosť horizontálneho prechodu medzi rôznymi typmi vzdelávania.

Z dlhodobého hľadiska od začiatku nového milénia počet žiakov na SOŠ klesal. Opätovný rast novoprijatých na odborné školy zaznamenávame od roku 2020 a vzhľadom na vývoj trhu a školstva v Česku túto tendenciu predpokladáme aj naďalej.

NV septembri 2022 študovalo na SOŠ v Českej republike takmer 313 00 žiakov v dennej a externej forme štúdia.

Žiakov najviac lákajú odbory ekonomika a administratíva, strojárstvo, gastronómia a elektrotechnika a telekomunikácie.

Študujúci žiaci na SOŠ podľa skupín odborov (2022, ČR)

Z hľadiska konkrétnych odborov sú najobľúbenejšie odbory **ekonómia a obchod, informatika a ošetrovatel'stvo**.

V nasledujúcej tabuľke sú zhrnuté ďalšie populárne odbory:

Kód odboru	Odbor	Počet žiakov
6341M	Ekonomika a podnikanie	32 389
1820M	Výpočtová technika	17 841
5341H	Ošetrovatelstvo	16 379
2641L	Elektrotechnika	15 127
6551E	Kuchár-časník, spol. strav.	13 533
6542M	Hotelníctvo a turizmus	12 567
8241M	Výtvar., umeleckoremtvorba	11 503
2368H	Automech., tech.p.-servis	8 735
3647M	Stavebníctvo	8 168
2341M	Strojárstvo	7 723
7541E	Sociálna činnosť	7 092
6842M	Bezpečnosť.právna činnosť	7 082
2651E	Elektrikár, eltechn.práce	6 878
6843M	Verejnosprávna činnosť	6 676
6951H	Kaderník	6 630
7531M	Predšk.a mimošk.pedagóg.	6 385
2345L	Servis, opr.strojov,zariadení	5 397
3356E	Stolár, tesárske práce	5 156
3941H	Technický interdisciplin.	4 961
2954H	Cukrár,cukrovin.,cukr.pr.	4 876

Medzi kľúčové problémy odborného vzdelávania patrí uplatniteľnosť absolventov na trhu práce (Specifické rysy odborného vzdelávania v ČR). Česko má **nadpriemernú mieru zamestnanosti absolventov odborného vzdelávania vo veku 20 - 34 rokov**, ktorá je 82,1 % a je vyššia ako priemer EÚ. Napriek tomu sa štát snaží podporovať zamestnateľnosť absolventov aj ďalšími opatreniami.

Jedným z príkladov je možnosť žiakov štvorročných študijných programov vo vybraných odboroch **získať** od roku 2020 **dve odborné kvalifikácie na rôznych úrovniach európskeho kvalifikačného rámca**. Toto opatrenie má zabrániť tomu, aby žiaci opúšťali vzdelávanie bez akejkoľvek kvalifikácie, a je atraktívne aj pre zamestnávateľov.

Zamestnateľnosť absolventov podporuje aj národný kvalifikačný rámec, ktorý umožňuje uznávanie odborných zručností bez ohľadu na spôsob ich získania. Tento systém ponúka viac ako 1440 kvalifikácií na úrovniach 2 až 7 európskeho kvalifikačného rámca.

K súčasným výzvam v odbornom vzdelávaní patrí **starnutie pedagogických pracovníkov**, keďže priemerný vek učiteľov stredných škôl je 49,4 roka.

Ďalšou dôležitou otázkou je **zvýšenie súladu odborného vzdelávania s potrebami sveta práce**. V tomto smere je dôležitá spolupráca medzi školami a zamestnávateľmi a **zvýšenie podielu praktického vzdelávania** na pracoviskách zamestnávateľov. Stratégia vzdelávacej politiky Českej republiky do roku 2030 podporuje spoluprácu medzi sektorom vzdelávania a svetom práce a zasadzuje sa za zavedenie prvkov duálneho systému do odborného vzdelávania.

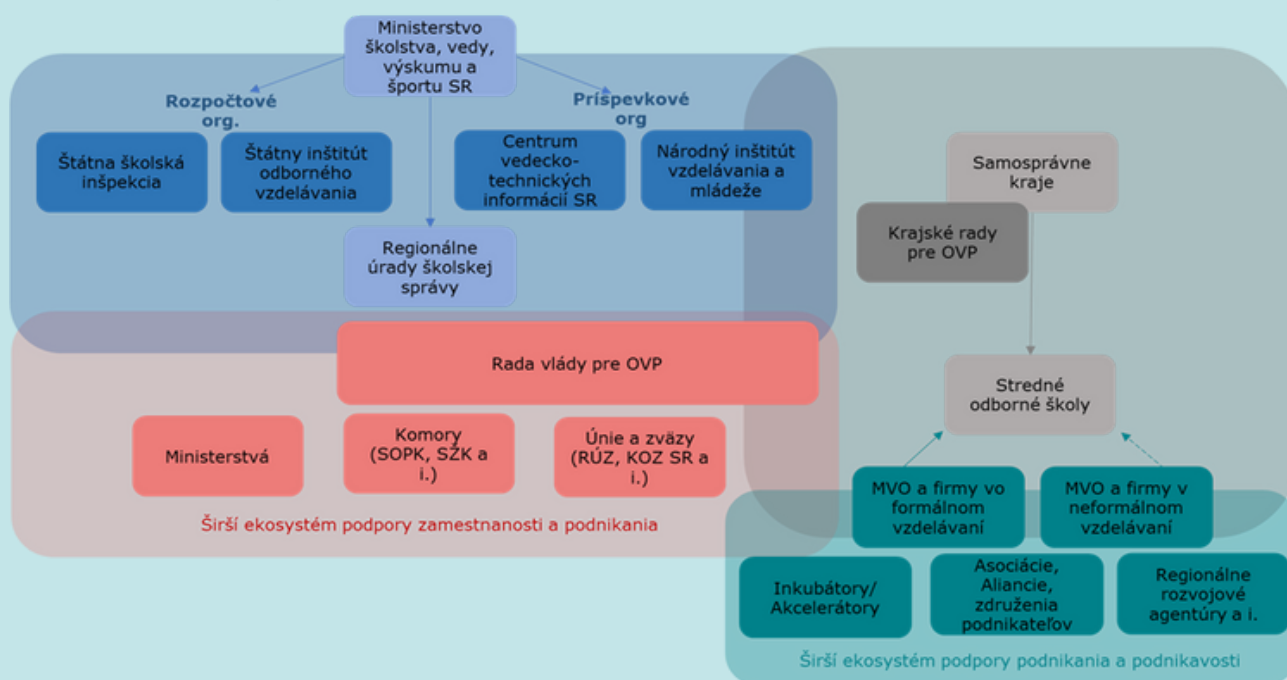
Celoživotné vzdelávanie v Českej republike je oblasť s potenciálom ďalšieho rozvoja. Jednou z budúcich výziev je **zabezpečiť výraznú podporu celoživotného vzdelávania a vytvoriť systémové prostredie pre ďalšie vzdelávanie**. Zvýšenie účasti dospelých na ďalšom vzdelávaní je aj cieľom Národného plánu obnovy a plánovaných individuálnych vzdelávacích účtov.

ORGANIZÁCIE VO VZDELÁVANÍ PODNIKAVOSTI

1/ SLOVENSKO

Na Slovensku by sme mohli zdefinovať 4 užšie ekosystémy vzájomne (viac či menej) prepojené, ktoré majú vplyv na mieru rozvoja kompetencií podnikavosti u stredoškolákov.

Organizácie vo vzdelávaní podnikavosti v rámci OVP na Slovensku

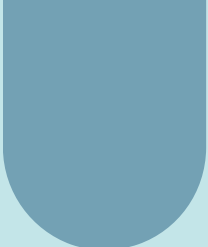
Prvým z nich je pôsobenie MŠVWaŠ SR a najmä jeho podriadených organizácií. Z nich najväčší dosah má Národný inštitút vzdelávania a mládeže (NIVAM) a Štátny inštitút odborného vzdelávania (ŠIOV).

NIVAM vznikol v roku 2022 zlúčením 5 organizácií, medzi nimi aj Metodicko-pedagogického centra (MPC) a IUVENTA - Slovenský inštitút mládeže. MPC podporuje systematické skvalitňovanie a zvyšovanie odborného potenciálu pedagogických, ako aj nepedagogických zamestnancov prostredníctvom schválených programov vzdelávania. Realizuje atestačný proces, ako aj ďalšiu odbornú-metodickú pomoc. IUVENTA sa zameriava predovšetkým na neformálne vzdelávanie, na podporu mládeže a pracovníkov s mládežou.

ŠIOV vytvára štátne vzdelávacie programy a schvaľuje učebnice v rámci OVP. Vede tiež SLOVENSKÉ CENTRUM CVIČNÝCH FIRIEM (SCCF) ako súčasť medzinárodnej siete cvičných firiem PEN WORLDWIDE. Tento projekt je zameraný na podporu podnikateľského vzdelávania a finančnej gramotnosti študentov stredných odborných škôl.

Ďalšie organizácie spadajúce pod MŠVVaŠ plnia skôr kontrolnú funkciu na školách (Štátna školská inšpekcia), štatisticko-prognostickú funkciu (Centrum vedecko-technických informácií SR) a administratívnu funkciu (Regionálne úrady školskej správy zriadené v jednotlivých samosprávnych krajoch).

Druhý ekosystém fungujúci na národnej úrovni zastrešuje pôsobenie Rady vlády Slovenskej republiky pre odborné vzdelávanie a prípravu, ako aj ďalších štátnych organizácií či strešných organizácii zamestnávateľov a zamestnancov. Ide o organizácie ako Slovenská obchodná a priemyselná komora, Slovenská živnostenská komora, Republiková únia zamestnávateľov a i..

Rada vlády posudzuje najmä strategické a koncepčné dokumenty v oblasti OVP v nadväznosti na hospodárske a sociálne potreby Slovenskej republiky, posudzuje plán potrieb trhu práce, odporúča Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky zaradenie/vyradenie nového študijného odboru alebo učebného odboru. Vyjadruje sa tiež k normatívom priestorovej, materiálnej a prístrojovej vybavenosti či financovaniu odborného vzdelávania a prípravy. Rozvojom samotnej podnikavosti žiakov sa však bližšie nezaoberá.

Tretí ekosystém je sformovaný na území jednotlivých samosprávnych krajov, do ktorých kompetencie spadajú aj stredné odborné školy. V rámci každého kraja je zriadená Krajská rada pre OVP, kde pôsobia aj zástupcovia už spomenutých organizácií v regiónoch. Samosprávne kraje vypracúvajú koncepciu a stratégiu vzdelávania a smerovania rozvoja škôl vo svojej pôsobnosti.

Posledným a kľúčovým ekosystémom, ktorý má zásadný vplyv na rozvoj kompetencií podnikavosti u mladých ľudí na Slovensku je tretí a súkromný sektor, ktoré realizujú priamo vzdelávacie programy vo formálnom, ako aj v neformálnom vzdelávaní. Tieto organizácie sú prepojené „s ďalšími článkami v reťazci“, ako sú podnikateľské inkubátory, akcelerátory, súťaže typu hackathon, investori, aliancie/asociácie (ako SAPIE) a pod.

2/ ČESKO

V súvislosti s odborným vzdelávaním a vzdelávaním k podnikavosti v Českej republike vypracovanie strategických dokumentov realizuje Ministerstvo školstva, mládeže a telovýchovy (MŠMT), Ministerstvo práce a sociálnych vecí, Národný pedagogický inštitút Českej republiky a Národný vzdelávací fond.

Hodnotenie vzdelávacieho systému na národnej úrovni v kompetencii ministerstva školstva. Za hodnotenie škôl zodpovedá Česká školská inšpekcia a Národný pedagogický inštitút je národným referenčným bodom pre zabezpečovanie kvality odborného vzdelávania. Inštitút koordinuje aj CEFIF – centrum fiktívnych firiem v ČR.

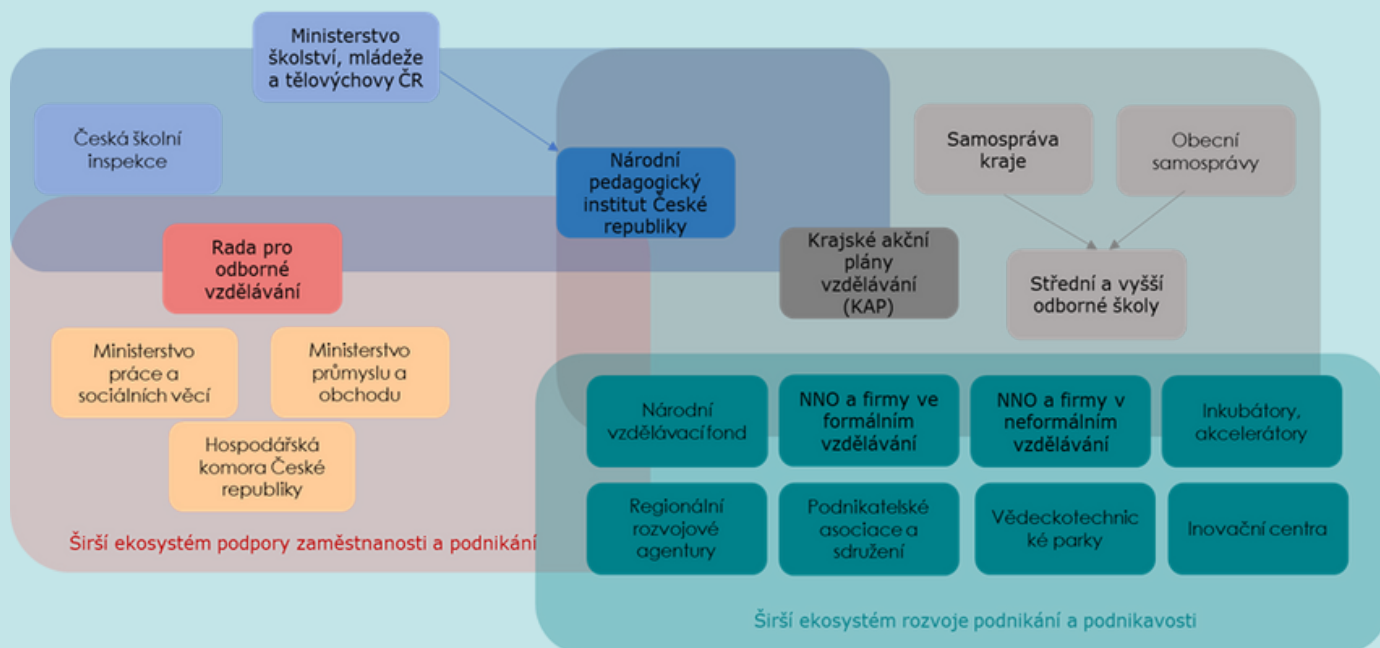
V roku 2022 MŠMT zriadilo aj Radu pre odborné vzdelávanie. Ide o poradný orgán, ktorý bude stálou platformou na najvyššej úrovni na prerokúvanie koncepčných, strategických, metodických a legislatívnych dokumentov vrátane poskytovania podpory a odporúčaní ministerstvu v oblastiach súvisiacich so stredným a vyšším odborným vzdelávaním v Českej republike a tiež vo vzťahu k EÚ.

Okrem tradičných inštitúcií, ako sú stredné školy, vyššie odborné školy a univerzity, sa na odbornom vzdelávaní a výchove k podnikaniu v Českej republike podieľajú aj ďalšie inštitúcie, najmä z neformálneho sektora, ako sú regionálne rozvojové agentúry, inovačné centrá, podnikateľské inkubátory a akcelerátory, podnikateľské združenia a asociácie, neziskové a súkromné organizácie, obchodné komory a ďalšie podnikateľské organizácie.

Tieto organizácie možno tiež schematicky rozdeliť do 4 ekosystémov, pričom treba mať na zreteli ich vzájomnú prepojenosť a spoluprácu.

Organizácie vo vzdelávaní podnikavosti v rámci OVP v Česku

Česká republika patří **mezi krajiny s najvyššou mierou školskej autonómie**. Vzdelávací systém sa vyznačuje vysokou mierou decentralizácie. K rozvoju odborného vzdelávania prispievajú najmä tieto inštitúcie, ktoré poskytujú žiakom a študentom možnosť získať odborné zručnosti a kvalifikáciu potrebnú na trhu práce v rámci formálneho vzdelávania:

- Stredné odborné školy a stredné odborné učilišťa: Tieto inštitúcie ponúkajú rôzne odborné programy a odbornú prípravu pre študentov vo veku 15 až 19 rokov. Stredné odborné školy poskytujú kombináciu všeobecného vzdelávania a odbornej prípravy, zatiaľ čo stredné odborné školy sa viac zameriavajú na praktickú prípravu v konkrétnych oblastiach.

- Vyššie odborné školy: Tieto školy ponúkajú po skončení strednej školy vyššie odborné vzdelávanie. Absolventi získavajú vyššiu odbornú kvalifikáciu, ktorá je uznávaná na trhu práce. Vyššie odborné školy sa zameriavajú na prakticky orientované terciárne štúdium a spolupracujú s podnikmi a zamestnávateľmi.
- Univerzity: V Českej republike existujú aj vysoké školy, ktoré poskytujú bakalárske, magisterské a doktorandské štúdium. Kým odborné vzdelávanie na stredných a vyšších odborných školách sa zameriava na praktickú prípravu pre konkrétne povolania, univerzity sa zameriavajú na akademickú a vedeckú prípravu v širokom spektre oblastí.

Za zriaďovanie týchto organizácií v systéme vzdelávania v Českej republike sú zodpovedné rôzne inštitúcie. Stredné školy zriaďujú najmä kraje, učňovské školstvo zriaďujú najmä mestá a obce, vysoké školy zriaďuje najmä štát (ich zriaďovateľom je MŠMT).

Rozdelenie zriaďovateľov jednotlivých typov vzdelávacích inštitúcií v Českej republike prináša niekoľko pozitívnych aspektov. Prvým je špecializácia a odbornosť, ktorú toto rozdelenie umožňuje. Jednotlivé inštitúcie sa môžu špecializovať na konkrétne typy vzdelávania a oblasti, čo prináša vysokú odbornosť v konkrétnych oblastiach vzdelávania. Okrem toho oddelenie zriaďovateľov umožňuje aj lokálne prispôbenie ponuky. Zriaďovatelia lepšie poznajú potreby a špecifiká svojho regiónu, a to umožňuje lokalizáciu ponuky vzdelávania a prispôbenie programov potrebám miestneho trhu práce.

S týmto rozdelením zakladateľov sú však spojené aj negatíva. Prvým je roztrieštenosť a nedostatočná koordinácia vzdelávacieho systému. Rozdelenie zriaďovateľov vedie k roztrieštenosti vzdelávania a nedostatočnej koordinácii medzi rôznymi typmi škôl. Ďalším negatívom je nedostatok jednotných štandardov a prístupov. Rôzni zriaďovatelia môžu mať rôzne štandardy a prístupy k riadeniu a kvalite vzdelávacích inštitúcií, čo môže viesť k nerovnakej kvalite vzdelávania a rôznym štandardom medzi školami.

ROZVOJ PODNIKAVOSTI V POLITIKÁCH A PRIESKUMOCH

1/ SLOVENSKO

Plán obnovy a odolnosti SR sa OVP venuje v rámci dvoch svojich komponentov: Dostupnosť, rozvoj a kvalita inkluzívneho vzdelávania a Vzdelávanie pre 21. storočie. Ani jeden z týchto komponentov sa však vo svojich cieľoch ani okrajovo nezameriava na rozvoj zručností podnikavosti.

Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania (2018-2027), sa téme rozvoja podnikavosti na stredných odborných školách nevenuje explicitne. Je však obsiahnutá najmä v jednom zo základných dokumentov národného programu: Stratégia SR pre mládež na roky 2021 – 2028, ktorá pre dosiahnutie cieľov Rozvíjať a posilňovať kľúčové kompetencie a znižovať nerovnosti

kompetencií a Podporiť dostupné, kvalitné a motivujúce zamestnanie pre všetkých mladých ľudí zdefinovala opatrenia:

- vytvoriť a implementovať programy na rozvoj kľúčových kompetencií (vrátane finančnej gramotnosti),
- prepojiť formálne a neformálne vzdelávanie s presahom do sveta práce a občianskeho života,
- vytvoriť, rozvinúť a implementovať programy pre rozvoj a posilňovanie podnikavosti a podnikateľských zručností mladých ľudí, vrátane mentoringu a coachingu, ako aj s rozšírením o sociálnu a zelenú ekonomiku.

Stratégia celoživotného vzdelávania a poradenstva na roky 2021-2030, ktorá je tiež jedným zo základných dokumentov Národného programu rozvoja výchovy a vzdelávania sa priamo rozvoja podnikavosti nedotýka. Niektoré z uvedených opatrení ako podpora druhošancového vzdelávania (F odborov), centier excelentnosti OVP (CEOVP), či systému uznávania výsledkov neformálneho vzdelávania a informálneho učenia, však majú potenciál pri vhodnom nastavení prispieť k rozvoju podnikavosti mladých ľudí.

Ako k rozvoju podnikavosti, resp. podnikania stredoškôľakov, resp. mladých ľudí pristupujú v jednotlivých regiónoch?

V zmysle Zákona o odbornom vzdelávaní samosprávne kraje na Slovensku vydávajú regionálnu stratégiu najmenej raz za štyri roky. Pozrite si prehľad cieľov či opatrení jednotlivých VÚC, v ktorých je podpora podnikavosti/podnikania priamo uvedená:

Kraj	Regionálna stratégia výchovy a vzdelávania v stredných školách	Konceptia rozvoja práce s mládežou
Bratislavský kraj	<u>2019-2022</u> (absentuje)	<u>2022 – 2026</u> 2. 4 Kľúčové zručnosti a prax mladých ľudí (podporovať programy a projekty pre rozvoj kľúčových kompetencií, posilňovanie podnikavosti a finančnej gramotnosti mladých ľudí)
Banskobystrický kraj	<u>2023-2024</u> 7.1 Zmena stavu úrovne odborného vzdelávania (podporovať podnikateľské aktivity škôl za účelom zvýšenia udržateľnosti vzdelávacieho procesu a motivácie pedagógov)	<u>2021-2025</u> 4.1 Prinášať témy sveta mládeže a rodičovskej výchovy v oblasti životných kompetencií a primárnej prevencie (rozvoj aktivít, ktoré podporujú budúci samostatný život mladých ľudí, ako sú napríklad podpora sebavedomia, rozvoj praktických zručností, finančnej gramotnosti, podpora alebo rozvoj sebareflexie a iné)
Košícký kraj	<u>2021-2025</u> 2.3 Podpora práce s mládežou v KSK (viď koncepcia)	<u>2021-2025</u> 3.2 Podporovať podnikavosť žiakov, rozvoj tvorivosti a výučbu finančnej gramotnosti na školách prostredníctvom programov neformálneho vzdelávania (poskytovať školám konkrétne nástroje vo forme dostupných a kvalitných vzdelávacích programov NFV; podporovať neformálne vzdelávanie v téme podnikateľských zručností na školách; podporovať zavádzanie dlhodobějších programov NFV zameraných na podnikavosť, tvorivosť a sebarozvoj)

Nitriansky kraj	<p align="center"><u>2023-2024</u></p> <p align="center">5.2.2 Zvýšiť kvalitu vzdelávania v stredných odborných školách s dôrazom na transformáciu obsahu vzdelávania (zvýšiť finančnú gramotnosť žiakov /schopnosť využívať poznatky, zručnosti a skúsenosti na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov s cieľom osvojiť si zodpovedné celoživotné finančné správanie/)</p>	X
Prešovský kraj	<p align="center"><u>2020-2021</u> (absentuje)</p>	<p align="center"><u>2015-2020 (s výhľadom do 2025).</u></p> <p>3.2.1 Zamestnanosť a vzdelávanie (Zaradiť podnikateľské vzdelávanie a projektový manažment do výberových/voliteľných predmetov na stredných školách)</p> <p>3.2.2 Tvorivosť a podnikavosť (prezentovať pozitívne príklady úspešných nápadov mladých ľudí v oblasti podnikania, záľub a vedy; vytvárať nové možnosti pre využitie tvorivého potenciálu mladých ľudí v škole, meste, obci, regióne, vo voľnom čase a v zamestnaní; vyhľadávať mladé talenty a podporiť projekty mladých vytváraním tzv. STARTUP-ov; vytvoriť grantový systém pre mladých ľudí a zároveň podporiť projektové myslenie a realizáciu aktivít mladých pre mladých)</p>

Trenčiansky kraj	<p><u>2021-2025</u></p> <p>5.2 Podpora novej pedagogiky a flexibilných ciest učenia sa (priebežne rozvíjať kreativitu a podnikateľského ducha pedagogických zamestnancov, aby ich dokázali podporovať u svojich žiakov)</p>	<p><u>do roku 2028</u></p> <p>2.1 Vzdelávanie (zavádzať do vzdelávania inovatívne prvky a reflektovať nové trendy v oblasti práce s mládežou tak..., aby zároveň reagovali na meniace sa potreby zamestnávateľov, rozvíjali tvorivosť, kreativitu a podnikavosť u mladých ľudí)</p>
Trnavský kraj	<p><u>2022-2023</u></p> <p>3.1 Zvýšiť pripravenosť absolventov SOŠ pre trh práce (posilňovať tvorivosť a podnikavosť na všetkých úrovniach vzdelávania a odbornej prípravy)</p>	<p><u>2009</u></p> <p>(absentuje)</p>
Žilinský kraj	<p><u>2023-2027</u></p> <p>2.3.3 Mládež a šport a zmysluplné trávenie voľného času (podporu tvorivosti a podnikavosti mládeže prostredníctvom grantového programu Podaj mi ruku)</p>	<p>x</p>

Podľa rozsiahlej Analýzy zistení o stave školstva na Slovensku realizovanej iniciatívou TO DÁ ROZUM stredoškolskí riaditelia a riaditeľky pripisovali zručnosti podnikavosti o niečo väčší význam v rozvoji žiakov ako riaditelia predchádzajúcich stupňov vzdelávania. Podnikavosť a iniciatívnosť však spájali najmä s predmetmi, ktoré sú zamerané na rozvoj vedomostí spojených s ekonomikou a so základmi podnikania, čo naznačuje nesprávne chápanie tejto kompetencie učiteľmi aj riaditeľmi škôl. Obmedzené je aj výhradné prepájanie tvorivosti s umeleckými predmetmi. Podľa výsledkov analýzy rozhovorov so zamestnávateľmi sú však tvorivosť, ale aj iniciatívnosť či schopnosť riešiť problémy dôležitými osobnostnými charakteristikami, ktoré očakávajú od zamestnancov. Angažovaný prístup, podnikavosť aj tvorivosť sú tiež dôležitými charakteristikami personálne aj občiansky zodpovednej osobnosti.

Samostatne sa analýza venuje finančnej gramotnosti a motivácii k učeniu a práci. Finančnú gramotnosť si učitelia spájajú predovšetkým s matematickou rovinou, či s ekonomickým myslením, a jej rozvoj teda prepájajú najmä s týmito predmetmi a so schopnosťou pracovať s financiami na elementárnej úrovni. Tento stav potvrdili aj žiaci stredných škôl, ktorí sa v dotazníku To dá rozum vyjadrili, že ich škola kladie väčší dôraz na rozvoj podnikateľského myslenia ako na schopnosť pracovať s osobnými financiami. Vo vzťahu k schopnosti učiť sa, učitelia a jednotlivých stupňoch vzdelávania, ale aj zamestnávatelia, či zástupcovia HR-istov sa zhodujú v nízkej miere motivácie žiakov stredných škôl k učeniu sa aj k práci.

Podľa prieskumu organizácie IUVENTA s názvom Čo si myslia mladí? medzi stredoškólákmi len veľmi malá časť (4,9%) z nich uvažovala o tom, že po skončení strednej školy začne samostatne podnikáť. Ako uvádza aj Stratégia pre mládež na roky 2014-2020, počet mladých ľudí, ktorí by chceli začať podnikáť síce narastá, ale skutočné začatie svojho podnikania považujú za nereálne z dôvodu nedostatku finančných a iných zdrojov.

Významné rozdiely v plánoch do budúcnosti prieskum zaznamenal medzi respondentmi v závislosti od toho, v akom kraji žijú, a to najmä vo vzťahu k plánom zamestnať sa a samostatne podnikáť. Zatiaľ čo v Trenčianskom kraji ani jeden respondent nezvažoval samostatné podnikanie, v Bratislavskom kraji to bolo 10,8%. To môže súvisieť s vnímaním väčšieho dopytu po rôznych službách v Bratislavskom kraji i väčšej kúpyschopnosti obyvateľstva.

S akými problémami sa pritom reálne stretávajú mladí podnikatelia? To indikuje Prieskum prekážok v podnikaní mladých na Slovensku realizovaný SBA. Na základe jeho výsledkov možno konštatovať, že mladí podnikatelia na Slovensku (do 39r.) najnegatívnejšie hodnotia situáciu v oblasti daňovo-odvodového zaťaženia, nasledujú ceny vstupov a ich predpokladaný vývoj, stálosť legislatívy a frekvencia zmien zákonov, registračné, nahlasovacie a iné administratívne povinnosti alebo dostupnosť kvalifikovanej pracovnej sily. Zástupcovia mladých podnikateľov udelili neutrálne hodnotenie oblastiam ako: dostupnosť kvalifikovaných mentorov, kúpna sila zákazníkov na domácom trhu, dostupnosť financovania, konkurenčné prostredie v podnikaní alebo platobná disciplína zákazníkov.

Z iného uhla pohľadu – Pohľad podnikateľov na vzdelávací systém v SR sa na stredoškóľakov pozrel starší prieskum PAS v spolupráci s inštitútom INEKO a spoločnosťou MESA10 o pohľade podnikateľov na vzdelávací systém v SR. Podnikatelia tvrdia, že absolventi stredných škôl k nim chodia najmenej pripravení v týchto 5-tich oblastiach: komunikačné schopnosti, schopnosť učiť sa, motivácia a analytické myslenie/odborné vedomosti.

V rámci dotazníkového zisťovania s názvom Zručnosti pre budúcnosť konkurencieschopného trhu práce realizovaného Republikovou úniou zamestnávateľov v roku 2021 spolu 552 respondentov, najmä z radu zástupcov zamestnávateľov určovali mieru dôležitosti 19 zručností v podmienkach SR v súčasnosti a budúcnosti. Cieľom bolo zistiť, ktoré kľúčové zručnosti by mali mať v budúcnosti osoby na trhu práce, aby sa vedeli efektívne prispôbiť neustále sa meniacim podmienkam pod vplyvom neustále sa vyvíjajúcich nových technológií. Toto zisťovanie vychádzalo zo štúdie spoločnosti Mckinsey & Company s názvom „Defining the skills citizens will need in the future world of work“.

Pri porovnaní zmeny dôležitosti konkrétnych zručností v súčasnosti a budúcnosti najvyšší nárast zaznamenala Environmentálna gramotnosť (nárast potreby o 18.4%), Znalosť cudzieho jazyka (nárast potreby o 17%), Porozumenie digitálnym systémom (nárast potreby o 16.1%) a Digitálne schopnosti (nárast potreby o 15.6%). Nárast potreby Podnikavosti do budúcnosti predstavoval 12.5%. V rámci celkového poradia úrovne dôležitosti jednotlivých zručností v budúcnosti **sa však Podnikavosť ocitla v rámci posledných miest rebríčka**. Nevyhnutné je ale uviesť, že zručnosť podnikavosti bola vnímaná v tomto prieskume iba vo vzťahu k iniciatívnosti a kreativite. V rámci všetkých 19 zručností boli zastúpené aj ďalšie, ktoré by podľa rámca EntreComp spadali práve pod definíciu podnikavosti.

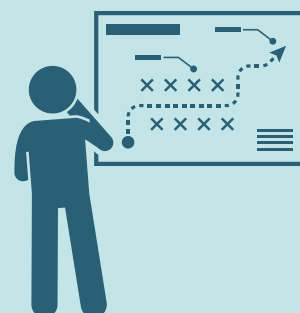
2/ ČESKO

V roku 2020 česká vláda schválila Stratégiu 2030+ (Stratégia vzdelávacej politiky Českej republiky 2030+). V nej si MŠMT kladie za cieľ modernizovať, vybaviť a metodicky usmerňovať školy, zavádzať digitálne technológie a podporovať inovácie, prevzdušňovať učebné osnovy a zavádzať nové metódy prípravy a hodnotenia žiakov tak, aby získali vedomosti, zručnosti a postoje využiteľné v osobnom, pracovnom a občiansky zodpovednom živote.

V rámci intervencií sa chce ministerstvo výrazne zamerať aj na vzdelávanie nových a podporu existujúcich učiteľov, profesionalizáciu riaditeľov škôl či zníženie administratívnej záťaže škôl. Na všetkých týchto témach sa zhodli odborníci a široká verejnosť, ktorí sa podieľali na príprave stratégie.

Pre odborné vzdelávanie v období rokov 2020 - 2023 sú v stratégii 2023+ zhrnuté tieto priority:

- Transformácia obsahu, spôsobov a hodnotenia vzdelávania;
- inovácia sektorového rámca pre stredné odborné vzdelávanie;
- podpora pedagogických pracovníkov;
- podpora digitálneho vzdelávania;
- zníženie mimovyučovacej záťaže pedagogických zamestnancov.

Podnikavosť sa tu spomína hneď v prvom bode, keď sa na ňu myslí pri opise modernizácie učebných osnov: "...Dôraz sa bude klásť na využívanie vedomostí pre tvorivé činnosti a tímovú prácu. Prepojenie prírodovedných a matematických disciplín a ich aplikácia v praxi bude rozvíjať kritické myslenie žiakov a pochopenie princípov podnikavosti a environmentálnych problémov." Podnikavosť sa spomína aj v súvislosti s neformálnym vzdelávaním a celoživotným vzdelávaním.

Tento pojem však nie je bližšie špecifikovaný, vysvetlený ani zospísaný do podrobnejších kompetencií.

V rokoch 2020 - 2023 sa realizujú prvé stanovené opatrenia:

- Podpora predškolského vzdelávania
- Revízia Rámcového vzdelávacieho programu pre základné vzdelávanie a metodická podpora škôl
- Podpora a riadenie škôl
- Inovácia predmetového systému
- Zlepšenie kvality vzdelávania v štrukturálne znevýhodnených regiónoch

Regionálne akčné plány (KAP) vychádzajú z tejto Stratégie 2030+, kde sa medzi kľúčovými témami uvádza rozvoj podnikavosti, iniciatívy a tvorivosti. Plán je v každom kraji konkrétnejší, ale rozvoj podnikavosti, iniciatívy a tvorivosti a podpora škôl v tejto oblasti je zapísaná do všetkých 14 krajov krajiny. KAPy slúžia školám aj ako podklad pre plánovanie projektov a aktivít.

Kraj	Stratégia vzdelávacej politiky ČR do 2030+
Hlavní město Praha Středočeský kraj Jihočeský kraj Plzeňský kraj Karlovarský kraj Ústecký kraj Liberecký kraj Královéhradecký kraj Pardubický kraj Kraj Vysočina Jihomoravský kraj Olomoucký kraj Moravskoslezský kraj Zlínský kraj	<div style="text-align: center;"> <p>Krajský akčný plán (KAP)</p> </div> <p>Klíčové/povinné témy, ktorými sa má KAP zaoberať:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj podnikavosti, iniciatívy a tvorivosti; • polytechnické vzdelávanie; • podpora odborného vzdelávania a spolupráce medzi kolami a zamestnávateľmi; • kariérne poradenstvo; • podpora čitateľskej gramotnosti; • podpora matematickej gramotnosti; • rozvoj potenciálu každého dieťaťa/študenta/účastníka neformálneho vzdelávania (podpora individualizácie vyučovania a širšie využívanie didaktických postupov umožňujúcich vzdelávanie heterogénnych kolektívov); • podpora pedagogických, didaktických a riadiacich kompetencií pedagogických pracovníkov.

Národný plán obnovy (Ministerstvo priemyslu a obchodu, 2021) obsahuje súbor reforiem a investícií, ktoré sa majú realizovať v rokoch 2021 až 2026 s podporou nástroja na obnovu s odolnosť.

Prioritami MŠMT sú:

- Zníženie nerovností v prístupe ku kvalitnému vzdelávaniu, ktoré vytvorili digitálnu priepasť;
- Poskytovanie mobilných digitálnych zariadení na prezenčné a online vzdelávanie; najmenej 80 % škôl bude môcť znevýhodneným žiakom poskytnúť základné digitálne vybavenie.

V marci 2021 bola schválená Stratégia podpory MSP, ktorá zahŕňa opatrenia na rozvoj zručností žiakov v súlade s potrebami trhu práce.

Tieto opatrenia sa realizujú formou podpory vytvárania a posilňovania vhodných foriem spolupráce medzi školami a podnikmi, zvyšovania kvality, efektívnosti a relevantnosti prípravy na budúce povolanie.

V rovnakom mesiaci uskutočnilo Národné centrum EUROPASS ČR stretnutie 5 pracovných skupín, ktoré riešili rôzne témy podpory podnikavosti: Priority podpory podnikavosti v Českej republike a ďalšie smery jej rozvoja, Výmena know-how medzi regiónmi, Prepojenie podnikavosti s ostatnými oblasťami vzdelávania, Skúsenosti s výučbou podnikavosti na školách, Rozvoj učiteľov a koordinátorov podnikavosti.

Analytická správa venujúca sa absolventom stredných odborných škôl a ich prechode na trh práce (Jana Trhlíková, NÚV, 2019) nepopisuje kompetencie pre podnikavosť ako celok, avšak z prieskumu absolventov stredných odborných škôl realizovaného v roku 2018 na vzorke cca 1000 respondentov v Národnom úrade pre vzdelávanie vyplýva, že určitou prekážkou prechodu žiakov odborných škôl na trh práce boli aj chýbajúce manažérske zručnosti a schopnosť viesť ľudí (43,6%). Takmer tretina respondentov uviedla medzi prekážkami aj nedostatok ďalších "mäkkých zručností", ako sú prezentačné a komunikačné zručnosti (26 - 30% respondentov). V obmedzenej miere boli problémom aj nedostatočne rozvinuté zručnosti tímovej práce (14,5-23,1%). Všetky tieto kompetencie sú v rámci Entrecomp zahrnuté pod podnikavosť.

Šetrenie potrieb zamestnávateľov - Výskumná správa o zbere údajov 2022, zverejnená NPI v roku 2023 uvádza 5 hlavných problémov, ktoré zamestnávatelia pozorujú u absolventov.

Ido o ochotu prevziať zodpovednosť (50-60%), schopnosť viesť a riadiť iných (40%), schopnosť nájsť adekvátne riešenia nepredvídateľných problémov (30-40%) a interpersonálne zručnosti (30%).

Častejšie sú to absolventi s výučným listom ako absolventi so stredoškolským vzdelaním s maturitou. Uvedené zručnosti sú opäť súčasťou kompetencií pre podnikavosť a deklarujú potrebu väčšieho dôrazu na podporu týchto kompetencií vo vzdelávacom procese.

Pokiaľ ide o prepojenie škôl s praxou, z 973 opýtaných spoločností len necelá polovica (46%) uviedla, že nadviazala dlhodobejšiu spoluprácu so strednými školami. Ak teda firmy spolupracujú so strednými školami, najčastejšou formou spolupráce je odborný výcvik žiakov a študentov (22% firiem spolupracuje so školami len touto formou, celkovo túto formu spolupráce uvádza 86% firiem). Ďalším spôsobom, ako môžu žiaci nahliadnuť do reálnych pracovných podmienok, sú exkurzie a návštevy žiakov a študentov na pracoviskách (52% firiem). Pomerne časté je aj ponúkanie práce absolventom konkrétnych škôl, najmä formou inzercie na škole (39%).

Hladkú spoluprácu bez problémov potom potvrdzuje len 28% opýtaných spoločností. Takmer tri štvrtiny firiem sa stretávajú s problémami buď na strane spolupráce so samotnou školou alebo priamo na strane žiakov. Až pätina spoločností sa stretáva s malým záujmom o spoluprácu zo strany škôl. Častejšie sa však vyskytujú ťažkosti pri spolupráci so samotnými žiakmi. S ich nedostatočnou disciplínou a motiváciou pracovať v reálnom prostredí a ich nedostatočnými zručnosťami a schopnosťami.

Viac ako 60 % podnikov by uvítalo, keby sa v školách kládol väčší dôraz na praktické zručnosti žiakov a viac praktického vyučovania. Až 58% z nich uvádza požiadavku na väčšie prepojenie teórie s praxou.

Podľa prieskumu Asociácie malých a stredných podnikov z roku 2017 si len 17% mladých ľudí myslí, že im školy poskytujú dostatok informácií o podnikaní, a takmer polovici študentov chýbajú informácie o možnostiach podnikania v (ich) odbore. Počet mladých podnikateľov do 30 rokov v krajine v rokoch 2017 až 2020 klesol - mladí podnikatelia sa obávajú najmä neúspechu, vysokej konkurencie a stresu. Podľa riaditeľa JA Czech, mimovládnej organizácie, ktorá pomáha rozvíjať podnikavosť mladých ľudí v Českej republike, sa však ukazuje, že ak si študenti ešte pred maturitou vyskúšajú reálne podnikanie, ich záujem o vlastné podnikanie sa zvýši až dvojnásobne. Osobná skúsenosť s riadením firmy navyše zvyšuje ich hodnotu pre potenciálnych zamestnávateľov. Dodáva, že výučba podnikavosti na školách nie je o výchove nových podnikateľov, ale ponúka študentom to, čo im najviac chýba - kontakt s reálnym svetom práce, do ktorého čoskoro vstúpia.

Z instagramového prieskumu, ktorý v marci 2023 uskutočnila Asociácia Podnikavé Česko medzi rodičmi žiakov základných škôl, vyplýva, že 75% rodičov súhlasí s tým, že ich deti nebudú mať rovnaké podmienky a príležitosti v pracovnom a rodinnom živote, a celých 86% sa domnieva, že práve rozvoj podnikania pomôže ich deťom v ich budúcom živote. 78% rodičov by si priało, aby sa u ich detí viac rozvíjala podnikavosť, a len 25% je spokojných s tým, ako sa podnikavosť rozvíja v škole ich detí.

Realizované prieskumy v projekte SEED

V rámci spolupráce v projekte SEED sme uskutočnili aj vlastný prieskum medzi stredoškólákmi na Slovensku, ktorý sme porovnali s už realizovaným prieskumom v ČR v roku 2021 (na vzorke vyše 1000 študentov v oboch krajinách). Zároveň sme sa pýtali aj zainteresovaných strán v oblasti rozvoja podnikavosti, resp. podnikateľského vzdelávania. Bližšie výsledky prezentujú priložené infografiky a súhrn nižšie.

Podľa výsledkov prieskumu **STREDOŠKOLÁCI A PODNIKANIE približne polovicu študentov** na Slovensku (50.5%) a v ČR (56%) **láka podnikanie**. Zaujímavý rozdiel je v tom, že zatiaľ čo českých stredoškólákov motivuje k podnikaniu predovšetkým **vlastná sloboda a nezávislosť** (59%), u slovenských študentov sú to najmä **úspech a peniaze** (47%).

Najväčšou obavou súvisiacou s podnikaním je zhodne v oboch krajinách **strach z neúspechu, avšak stredoškóláci na Slovensku sa obávajú viac** (62% oproti 37% v ČR).

Preferovaným spôsobom učenia sa študentov je v oboch krajinách tiež rovnako **diskusia** (SR-59%, ČR-61%) a **prax** (SR-58%, ČR-55%).

STREDOŠKOLÁCI A PODNIKANIE NA SLOVENSKU A V ČESKU

> 50 %
ŠTUDENTOV
LÁKA
PODNIKANIE

STRACH Z NEÚSPECHU

62 %
SLOVENSKÝCH
ŠTUDENTOV

37 %
ČESKÝCH
ŠTUDENTOV

30,3 %
SLOVENSKÝCH
ŠTUDENTOV

51 %
ČESKÝCH
ŠTUDENTOV

NEMÁ SKÚSENOŠŤ S PREZENTOVANÍM VLASTNÉHO PROJEKTU

47 % SLOVENSKÝCH
ŠTUDENTOV MOTIVUJE
ÚSPECH A PENIAZE

59 % ČESKÝCH ŠTUDENTOV
MOTIVUJE VLASTNÁ
SLOBODA A NEZÁVISLOSŤ

CHUŤ K PODNIKANIU VZRÁSTLA PO ABSOLVOVANÍ STREDOŠKOLSKEHO PROJEKTU

○ 20,9 %
U SLOVENSKÝCH
ŠTUDENTOV

○ 12 %
U ČESKÝCH
ŠTUDENTOV

V témach súvisiacich s podnikaním českých študentov najviac zaujíma „kde začať“ (35%) a „ako si zarobiť peniaze“ (21%). U slovenských študentov dominuje najmä „záujem o podnikanie v konkrétnej oblasti“ (32%), viac tém súčasne, resp. nevedeli odpovedať (23%) a „ako si zarobiť peniaze“ (22%).

Až 51% stredoškolákov v ČR a 30% na Slovensku **nemá skúsenosť s prezentovaním vlastného projektu**. Tí, ktorí sa zúčastnili počas svojho štúdia prezentácie vlastného projektu, ich chuť k podnikaniu vzrástla v Česku o 12%, na Slovensku o 20,9%.

Zaujímavým rozdielom je, že najväčšiu chuť podnikať majú v ČR študenti posledného ročníka (70%), na Slovensku sú to študenti 2. ročníka (56%).

Zároveň sa líšia aj vo veľkosti svojho bydliska. Na Slovensku majú záujem podnikať študenti žijúci v obciach do 1 000 obyvateľov a od 10 000-20 000 obyvateľov (57% v oboch prípadoch). V Čechách v mestách nad 100 000 obyvateľov (65%) a od 5 000 – 10 000 obyvateľov (64%). Podnikaniachtiví sú pritom najmä študenti z Prahy (75%), na Slovensku študenti z Trnavského kraja (62%).

Prieskumu **PODPORA KOMPETENCIÍ PODNIKAVOSTI V RÁMCI ODBORNÉHO VZDELÁVANIA A PRÍPRAVY** sa zúčastnili zástupcovia štátneho, neziskového, súkromného sektora a stredných a vysokých škôl na Slovensku a v Čechách.

Odpovedajúci profesionáli sa venujú samotnej výučbe, praxi, tvorbe metodík, strategických materiálov, ako pedagógovia, experti na OVP alebo budúci zamestnávateľia/poskytovatelia stáží.

Na otázku, akú podobu by vzájomná spolupráca stakeholderov mala mať, najviac respondentov označilo **užšiu a koordinovanú spoluprácu** (45% na Slovensku, 33% v ČR), nasledovalo **prepojenie vzdelávania s praxou** (33% na Slovensku, 18% v ČR) a **metodická podpora/vzdelávanie pedagógov** (5% na Slovensku, 15% v ČR).

Medzi ďalšími návrhmi boli: iniciatívy zdola, vytvorenie efektívneho mechanizmu uznávania neformálneho vzdelávania, prepojenie neformálneho vzdelávania v rámci školy, prijatie záväzku vládou, motivácia vyučujúcich a študentov.

Zástupcovia zainteresovaných organizácií v oboch krajinách sa **zhodujú** v tom, že **podnikavosť** v zmysle definície rámca EntreComp **nie je na stredných školách dostatočne podporovaná** (77% respondentov na Slovensku a 64% v ČR).

Z 15 kompetencií EntreComp sa vo svojej práci slovenskí profesionáli zameriavajú najmä na rozvoj Učenia sa prostredníctvom skúseností (73%), Kreativitu (68%), Plánovanie a riadenie (63%), nasledovala Finančná a ekonomická gramotnosť, Práca s ostatnými a Posudzovanie nápadu (každá kompetencia - 59%).

Zainteresované organizácie v ČR sa venujú najmä rozvoju Kreativite (76%), Práca s ostatnými (61%), Motivácii a vytrvalosti (55%), nasledovala Finančná a ekonomická gramotnosť, Učenie sa prostredníctvom skúseností a Plánovanie a riadenie (každá kompetencia - 52%).

Z hľadiska priorít programu ERASMUS+ sa zástupcovia stakeholderov venujú najmä priorite Digitalizácia (v SR - 41%, v ČR - 52%).

Za **najväčšiu prekážku** vo vyučovaní podnikavosti považujú na Slovensku **chýbajúcu spoluprácu s praxou** (73%), v ČR je táto prekážka v top 3, avšak s nižšou dôležitosťou (42%).

77 %
SLOVENSKÝCH
RESPONDENTOV

64 %
ČESKÝCH
RESPONDENTOV

UVÁDZA ŽE

**PODNIKAVOSŤ V ZMYSLE DEFINÍCIE
RÁMCA ENTRECOMP NIE JE NA
STREDNÝCH ŠKOLÁCH DOSTATOČNE
PODPOROVANÁ**

ROZVOJ DIELČÍCH KOMPETENCIÍ

NA SLOVENSKU

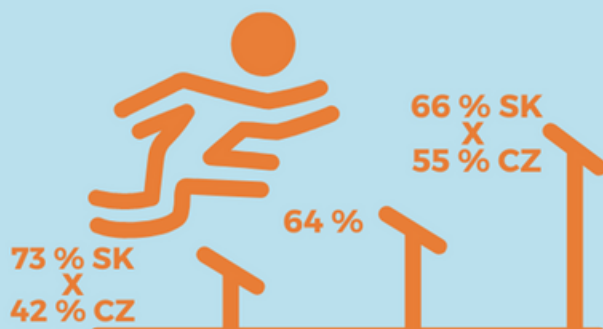
1. UČENIA SA PROSTREDNÍCTVOM SKÚSENOSTÍ - 73 %
2. KREATIVITA - 68 %
3. PLÁNOVANIE A RIADENIE - 63 %

V ČESKU

1. ROZVOJ KREATIVITY - 76 %
2. PRÁCE S OSTATNÝMI - 61 %
3. MOTIVÁCIA A VYTRVALOSŤ - 55 %

NAJVÄČŠIE PREKÁŽKY

Nedostatočná metodická podpora pri výučbe podnikavosti je ďalším problémom v oboch krajinách (SR – 66%, ČR – 55%). Do trojice najväčších prekážok tiež patrí **chýbajúca vlastná skúsenosť pedagógov s podnikavosťou** (64% respondentov v oboch krajinách), pričom v rámci prieskumu ČR je táto prekážka identifikovaná ako najväčšia.

ROZVOJ PODNIKAVOSTI V POLITIKÁCH A PRIESKUMOCH

1/ SLOVENSKO

ŠIOV koordinuje tvorbu odborných učebníc na SOŠ na Slovensku v zmysle platnej Smernice č. 1/2022 o edukačných publikáciách. Tento dokument upravuje posudzovanie edukačných publikácií pre školy, postup pri vydávaní doložky edukačnej publikácii a výber dodávateľa na zabezpečenie tvorby a vydania novej edukačnej publikácie.

V slovenskom systéme rozlišujeme 2 základne typy edukačných publikácií: so schvaľovacou a odporúčacou doložkou.

Rozdiel medzi nimi spočíva v tom, že učebnice so schvaľovacou doložkou poskytuje ministerstvo základným a stredným školám na základe ich objednávky bezplatne, zatiaľ čo vydaním odporúčacej doložky vydavateľstvu nevzniká nárok na financie z rozpočtu ministerstva na vydanie učebnice. Na zakúpenie učebníc odporúčaných ministerstvom školstva však môže ministerstvo v priebehu kalendárneho roka poskytnúť školám finančné prostriedky. Ďalší rozdiel medzi učebnicami so schvaľovacou a odporúčacou doložkou spočíva v tom, ako vznikajú.

Slovenský učebnicový systém sa vyznačuje predovšetkým veľkou zviazanosťou. Jedna z kľúčových výhrad k súčasnému učebnicovému systému spočíva v tom, že učitelia si nemôžu vyberať z viacerých štátom bezplatne poskytovaných učebníc.

Viacere zdroje pritom poukazujú na to, že nie všetky učebnice sú dostatočne kvalitné a tiež dostupné. Inštitút vzdelávacej politiky vydal v roku 2016 komentár Zviazané učebnice, ktorý do značnej miery stále odzrkadľuje súčasný stav.

Kompletný (aktualizovaný) zoznam schválených edukačných publikácií je zverejňovaný na Edičnom portály.

Z hľadiska rozvoja podnikavosti, do obmedzenej miery ju podporujú najmä učebnice ekonomických predmetov ako Ekonomika pre študijné odbory stredných odborných škôl (+ zberka príkladov), učebnica Ekonomika pre jednotlivé ročníky a vybrané odbory (technické a infromatické služby, hotelová akadémia, stavebníctvo), Podniková ekonomika (pre obchodné akadémie), Podnikanie pre stredné odborné školy, ale aj Moje portfólio FinQ pre študentov stredných škôl.

Rozvoju finančnej gramotnosti ako súčasť kompetencií podnikavosti sa venuje najväčší osobitný priestor. MŠVVaŠ SR vytvorilo Metodiku pre zapracovanie a aplikáciu tém finančnej gramotnosti do školských vzdelávacích programov základných škôl a stredných škôl.

ŠIOV vydal učebné texty pre učiteľov základných a stredných škôl Peniaze a v rokoch 2019-2020 realizoval mapovanie s cieľom zistiť v akom stave je zabezpečené vzdelávanie v oblasti finančnej gramotnosti na Slovensku.

Podpore pedagógov pri rozvoji podnikateľských zručností sa venovalo aj pôvodné MPC prostredníctvom publikácie učebných zdrojov pre učiteľov ako Formovanie vzťahu k podnikavosti, Úvod do podnikateľského vzdelávania, Etika podnikania či Praktická ekonomika.

V rámci neformálneho vzdelávania metodickú podporu stredoškolským učiteľom poskytuje najmä Junior Achievement Slovensko, vrátane učebnicových textov v programoch ako Viac ako peniaze a Učebnica ekonómie a podnikania.

2/ ČESKO

Pre tvorbu a hodnotenie učebníc a učebných textov v Českej republike sú záväzné Rámcové vzdelávacie programy, ktoré sú definované Zákonom č. 561/2004 Z. z. o predškolskom, základnom, strednom, vyššom odbornom a inom vzdelávaní (školský zákon).

Rámcové vzdelávacie programy stanovujú konkrétne ciele, metódy, dĺžku trvania a povinný obsah vzdelávania vrátane všeobecného a odborného zamerania vzdelávacej oblasti, organizáciu vzdelávania, odborný profil, podmienky priebehu a ukončovania vzdelávania, ako aj zásady pre tvorbu školských vzdelávacích programov.

Tieto programy obsahujú aj podmienky vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a zabezpečujú potrebné materiálne, personálne a organizačné podmienky, ako aj podmienky bezpečnosti a ochrany zdravia. Rámcové učebné plány vydáva MŠMT po konzultácii s ostatnými príslušnými ministerstvami.

Ministerstvo udeľuje a odníma schvaľovaciu doložku učebníc a učebných textov pre základné a stredné školy na základe posúdenia ich súladu s cieľmi vzdelávania. Zoznam schválených učebníc a učebných textov zverejňuje MŠMT vo Vestníku a na internete.

Školy môžu pri vyučovaní používať aj iné učebnice a učebné texty, ktoré nie sú v rozpore s cieľmi vzdelávania, rámcovými učebnými plánmi alebo právnymi predpismi a sú v súlade s pedagogickými a didaktickými zásadami. O použití takýchto učebníc a učebných textov rozhoduje riaditeľ školy.

Pokiaľ ide o učebnice a iné vzdelávacie materiály zamerané na podporu podnikania, tieto materiály sú často súčasťou programov odborného vzdelávania a prípravy na podnikanie a rozvoj podnikateľských zručností.

Na stredných odborných školách sú k dispozícii učebnice a učebné materiály, ktoré sa zaoberajú témami ako podnikanie, podnikateľské zručnosti, marketing, financovanie podnikania, podnikateľský plán a ďalšie súvisiace oblasti. Tieto materiály sú určené na prípravu študentov na podnikanie a poskytujú im vedomosti a zručnosti potrebné na úspešné podnikanie v budúcnosti.

Jednou z publikácií určených na oboznámenie pedagógov s tým, ako môžu rozvíjať podnikavosť žiakov a aké nástroje môžu použiť na rozvoj kompetencií, je metodická publikácia Podpora podnikania - Inspiromat z roku 2014.

Materiály, ktoré sa priamo zaoberajú podnikavosťou a jej rozvojom, sú zverejnené na webovej stránke <http://www.podnikavamysl.cz/> Lipka - školské zariadenie pre environmentálnu výchovu Brno, ďalšie nájdete prostredníctvom webového portálu a rozcestníka k rozvoju podnikavosti Podnikavost.cz. V neposlednom rade môžeme spomenúť aj materiály, ktoré voľne publikuje združenie Prototypci, ktoré ponúka vzdelávacie podujatia pre žiakov, učiteľov a rodičov zamerané na rozvoj podnikavosti, kreativity a digitálnych kompetencií.

Obdobne ako na Slovensku aj v ČR poskytuje metodickú podporu a učebné texty pedagógom organizácia Junior Achievement Czech vo svojich programoch pre stredné školy.

Podnikateľské kompetencie, ako sú opísané v rámci Entrecomp, sú v súčasnosti vo vyučovacích materiáloch opísané len okrajovo. Častejšie sa stretávame s učebnými materiálmi, ktoré podporujú jednu kompetenciu alebo čiastočný súbor 15 kompetencií opísaných v rámci.

VZDELÁVANIE PEDAGÓGOV V OBLASTI ROZVOJA PODNIKAVOSTI

1/ SLOVENSKO

Na Slovensku je zavedený kariérový systém, ktorý zaraďuje pedagogického zamestnanca do kariérového stupňa a na kariérovú pozíciu.

Profesijný rozvoj pedagógov sa riadi podľa plánu profesijného rozvoja, ktorý vyplýva zo zamerania školy. Riaditeľ vydáva plán profesijného rozvoja po prerokovaní v pedagogickej rade, ak je zriadená, so súhlasom zástupcov zamestnancov a po schválení zriaďovateľom.

Tento plán je v súlade s Profesionnými štandardmi, ktoré určujú profesijné kompetencie potrebné na zaradenie do kariérového stupňa a na kariérovú pozíciu.

V rámci profesijných štandardov pre učiteľov stredných škôl nie sú kompetencie podnikavosti (podľa EntreComp) uvedené explicitne.

Pri požadovaných vedomostiach pre realizovanie vyučovania je spomenutá finančná gramotnosť ako „poznať stratégie, metódy a formy rozvíjania gramotnosti žiaka (čitateľská, finančná, informačná a pod.)“.

Pri požadovaných spôsobilostiach pre realizovanie vyučovania u začínajúcich pedagógov je potrebné „mať základné praktické skúsenosti s rozvíjaním kľúčových kompetencií žiakov“ a pri ďalších kategóriách učiteľov (samostatný učiteľ, učiteľ s prvou atestáciou, s druhou atestáciou) sa pri požadovaných spôsobilostiach uvádza „vybrať a využívať vyučovanie metódy a formy vzhľadom na výchovno-vzdelávacie ciele a individuálne výchovno-vzdelávacie potreby a schopnosti žiakov“.

Vzdelávanie učiteľov sa následne organizuje ako kvalifikačné vzdelávanie, funkčné vzdelávanie, špecializačné vzdelávanie, adaptačné vzdelávanie, predatestačné vzdelávanie, inovačné vzdelávanie, aktualizačné vzdelávanie.

Ucelený rozvoj kompetencií podnikavosti podľa analýzy autorov neprebíha v rámci žiadneho z uvedených typov vzdelávania pedagógov.

Bližšie sa pozitívam, ako aj úzkym miestam kariérového vzdelávania učiteľov na Slovensku sa venuje z roku 2017 Analýza kariérového systému učiteľov na Slovensku od Inštitútu vzdelávacej politiky.

V rámci Národného programu rozvoja výchovy a vzdelávania sa vzdelávaniu pedagógov venuje pozornosť zabezpečeniu vzdelávania v oblasti inkluzívneho vzdelávania a oblasti digitálnych zručností (vydanie profesijných štandardov, ktoré budú definovať a opisovať profesijné kompetencie pedagogických zamestnancov vo väzbe na rozvoj digitálnych zručností).

2/ ČESKO

V Českej republike upravuje otázky týkajúce sa požiadaviek na kvalifikáciu a kompetencie pedagogických zamestnancov Zákon o pedagogických zamestnancoch. Tento zákon rieši aj otázky ich ďalšieho profesijného rozvoja a kariérneho postupu.

Ďalšie vzdelávanie pedagogických zamestnancov - DVPP je ťažiskom profesijného rozvoja českých učiteľov. Ide o systematický a koordinovaný proces, ktorý nadväzuje na pregraduálne vzdelávanie a trvá počas celej profesionálnej kariéry pedagogického pracovníka. Je súčasťou celoživotného vzdelávania v Českej republike. Učitelia majú právo aj povinnosť zúčastňovať sa na DVPP, ktoré má dve hlavné funkcie: štandardizačnú a rozvojovú. To znamená, že DVPP zabezpečuje udržanie kvality a úrovne existujúceho vzdelávacieho systému a zároveň slúži ako nástroj, ktorý podporuje jeho rozvoj a inováciu.

DVPP môže byť akreditovaný MŠMT. Štandardy a podmienky akreditácie a následne zoznamy akreditovaných kurzov sú zverejnené na webovej stránke ministerstva.

Všetci učitelia sú povinní zúčastňovať sa na kontinuálnom profesijnom rozvoji a majú možnosť vziať si až 12 dní voľna za školský rok na účely sebarozvoja.

Počas ďalšieho profesijného rozvoja môžu navštevovať kurzy alebo stáže v podnikoch. Každý riaditeľ školy je zodpovedný za vytvorenie a realizáciu plánu profesijného rozvoja, ktorý by mal byť v súlade so strategickými potrebami školy a potrebami a záujmami jednotlivých učiteľov.

Ďalší profesijný rozvoj učiteľov je kľúčovou národnou prioritou. Cieľom Stratégie 2030+ MŠMT je vytvoriť kompetenčný profil učiteľa, revidovať počiatočné a ďalšie vzdelávanie učiteľov, atraktívniť učiteľské povolanie a posilniť úlohu riaditeľov škôl. Podpora pedagogických zamestnancov je opísaná v Strategickej línii 3 tohto dokumentu.

Kompetencie pre podnikavosť nie sú v plánoch profesijného rozvoja explicitne uvedené a pojmy podnikanie a podnikavosť sa často zamieňajú.

Podporu pre prípravu programov pre pedagógov v oblasti rozvoja podnikavosti poskytujú najmä KAP, ktoré majú pomôcť zlepšiť riadenie škôl, hodnotenie kvality vzdelávania a plánovanie strategických krokov na zlepšenie kvality regionálneho školstva a jednotlivých škôl. Jednou z úloh KAP je podpora rozvoja kompetencií učiteľov v oblasti kľúčových poznatkov potrebných na skvalitnenie všeobecnej a odbornej zložky stredného a vyššieho odborného vzdelávania na podporu podnikavosti a tvorivosti žiakov a študentov.

KAP sú však v jednotlivých regiónoch riešené rôznorodo, preto prístup k podpore kompetencií podnikavosti je v ČR nejednotný.

PRÍKLADY DOBREJ PRAXE PRE ROZVOJ PODNIKAVOSTI

Tak na Slovensku ako aj v Česku existujú desiatky príkladov dobrej praxe pri rozvoji kompetencií podnikavosti u študentov tiež pedagógov.

Rozvojové programy realizujú predovšetkým organizácie v neformálnom vzdelávaní. Niektoré z nich aj s presahom do formálneho vzdelávania. Tieto projekty majú podobu prevažne niekoľko mesačných/ročných (opakujúcich sa) programov.

Príkladom organizácii s významným podielom na rozvíjanie kompetencií podnikavosti v oboch krajinách predstavuje **Junior Achievement Slovensko / Česko, DofE**, ale aj projekt na budovanie finančnej gramotnosti **FinQ**.

V oboch krajinách nájdeme aj príklady podnikavých stredných škôl ako **Smíchovská stredná odborná škola** v ČR alebo **LEAF Academy, Lýceum C.S.Lewisa**, či školy ocenené titulom The Entrepreneurial School Award na Slovensku.

Príklady „best practice“ v Českej republike zhrňuje mapa vytvorená **Asociáciou podnikavé Česko** na webovej stránke <https://www.podnikavecesko.cz/mapa>.

Tato unikátna mapa umožňuje filtrovať podľa typu organizácie, kraja či rozvíjanej kompetencie podnikavosti a jej časť bola spoluvytvorená v rámci implementácie projektu **SEED**.

Na Slovensku inovatívne vzdelávacie projekty monitoruje projekt **Generácia 30** na stránke <https://www.generacia30.sk/edu-mapu>.

Prehľad príkladov dobrej praxe uvádza tiež **PRÍLOHA B a C** ako osobitné dokumenty.

ODPORÚČANIA PRE AKCELERÁCIU ROZVOJA PODNIKAVOSTI V RÁMCI OVP

Dňa 25.4.2023 sa v Bratislave konala beseda s názvom Podnikavosť – Zručnosť budúcnosti so zástupcami rôznych zainteresovaných organizácií v téme rozvoja podnikavosti na stredných školách. Jej účelom bolo sformulovať konkrétne kroky, ktoré sú ľahko realizovateľné v praxi už „od zajtra“ a pomôžu vniesť podnikavosť (nielen) na tomto type škôl.

Nižšie prezentujeme hlavné zistenia a najmä odporúčania panelistov zapojených do besedy, ako aj samotných autorov.

Objasňujeme pojem podnikavosť

Podnikavosť si ľudia často spájajú s podnikaním. Nevnímajú ju ako súbor kompetencií, ktoré sú prierezové, celoživotné a človek ich môže využiť v zamestnaní, komunitnom, ale aj osobnom živote.

Podnikavosť sa snažíme dostávať do škôl, ale pritom ona tam už veľakrát aj je. Len ju zatiaľ priamo neidentifikujeme a následne cielene nepodporujeme jej rozvoj u žiakov či pedagógov.

V rámci realizovaného prieskumu medzi rodičmi v ČR si väčšina rodičov uvedomuje, že podmienky, v ktorých budú žiť ich deti, budú iné a rozvoj podnikavosti pritom predstavuje dôležitý aspekt, ktorý do toho vstupuje. Z celkovej vzorky iba 25% rodičov bolo spokojných s rozvojom podnikavosti na škole svojich detí. Paradoxom však pritom je, že hoci 62% rodičov odpovedalo, že sa s podnikavosťou nikdy nestretli, až 79% ich uviedlo, že vie čo to (podnikavosť) je.

Všetci si pod týmto pojmom teda niečo predstavujeme, avšak každý niečo iné. Od „naučiť sa kradnúť“ po schopnosť byť iniciatívny a kreatívny. A medzi tým je silne zastupená skupina rodičov, ktorá vidí len ekonomické benefity (podnikavosť vedie k dosahovaniu zisku z podnikania).

Používanie rámca **EntreComp** prostredníctvom vizuálu kvetu s 15 kompetenciami zoskupených v troch oblastiach (spolu s otázkami pre identifikovanie dosiahnutej úrovne rozvoja každej kompetencie) **umožňuje zjednotiť chápanie slova podnikavosť** nielen na školách.

Prehĺbme informovanosť a najmä skúsenosť rodičov a zamestnávateľov s podnikavosťou

V nadväznosti na predchádzajúci bod, ak chceme, aby sa rozvíjala podnikavosť u študentov, je potrebné zamerať našu pozornosť aj na to, aké nároky na vzdelávanie na stredných školách kladú rodičia a tiež zástupcovia zamestnávateľov, kde sa skloňuje najmä potreba duálneho vzdelávania.

Vzhľadom na to, že generácia dnešných rodičov a starých rodičov sa v obmedzenej miere stretli s podnikavosťou, je dôležité, aby **aj rodičia získali túto skúsenosť a zažili si podnikavosť na vlastnej koži**, hoci aj v malom rozsahu **vo svojom okolí. Akákoľvek malá iniciatíva má zmysel.** Podporujme takéto iniciatívy a prepájajme sa.

Začnime na najnižších úrovniach

Experti sa zhodujú na tom, že začínať s rozvojom podnikavosti u stredoškolákov je neskoro.

Potrebujeme začať už u detí v materských škôlkach a ešte jeden krok späť - **na pedagogických stredných školách a neskôr fakultách VŠ, pri príprave budúci pedagógov.** Rozvoj kompetencií podnikavosti by mal byť nevyhnutnou súčasťou vzdelávacích programov tohto typu škôl. **Podnikavosť u žiakov môže rozvinúť len podnikavý učiteľ.**

Súčasťou prípravy pedagógov by malo byť **praktické vzdelávanie**, ako aj poskytnutie **metodických materiálov**, ktoré im pomôžu následne v práci pri rozvíjaní podnikavosti u žiakov. To by malo byť doplnené o kurzy ďalšieho vzdelávania pedagógov v oblasti podpory podnikavosti už počas praxe.

Zapájajme študentov do chodu školy

Výsledky prieskumu Čo si myslia mladí? na Slovensku hovoria, že viac ako 80% mladých ľudí sa necíti byť vypočutých. Aj tento stav zrkadlí vzťah medzi mladou generáciou a generáciou učiteľov a iných zainteresovaných autorít.

Podnikavosť u stredoškolákov začneme rozvíjať už len tým, že im dáme do rúk moc – zapojíme ich do chodu školy a dáme im možnosť rozhodovať. Môžeme ich **zapojiť do vzdelávania nižších ročníkov**, podobne ako sa to deje na Smíchovskej strednej odbornej škole v Prahe.

Stredné odborné školy taktiež disponujú vlastnými **strediskami odbornej praxe**, resp. sú zapojené do duálneho vzdelávania. Prax študentov sa však limituje najmä na výuku a rozvoj špecifických odborných zručností podľa zamerania. **Zapájajme ich aj do riadenia** týchto stredísk.

Podporme vytvorenie študentských samospráv

Jeden z ďalších spôsobov ako zapojiť študentov do riadenia školy predstavujú študentské samosprávy. Existencia a efektívne fungovanie študentských samospráv prináša škole mnohé výhody. Od posilnenia demokratickej klímy školy, cez kreativitu, vytváranie pozitívnych zážitkov, ovplyvňovanie diania v miestnej komunite až po motiváciu k zodpovednému prístupu k životu.

Príkladom je situácia v Zlínskom kraji, kde sa žiacka samospráva podieľa na rozhodovaní o rozdelení rozpočtu školy na čiastkové aktivity/projekty. Ide o vytvorenie tzv. **participatívneho rozpočtu**.

Školy dostávajú sumu na participatívne rozhodovanie študentov nad rámec schváleného rozpočtu, a preto nemusia obmedzovať žiadne už naplánované aktivity. Rozpočet, ktorý majú školy k dispozícii na toto participatívne rozhodovanie, závisí od počtu žiakov v škole. O užitočnosti každého projektu pre svoju školu rozhodujú samotní študenti. Participatívne rozpočty pomáhajú posilňovať finančnú gramotnosť mladých ľudí a tiež posilňujú ich vzťah k podnikaniu.

Dovoľme im robiť chyby

Rozvíjanie podnikavosti u mladých ľudí nie je možné v prostredí, v ktorom očakávame, že každý musí uspieť a ak nie, je to obrovské zlyhanie tohto človeka.

Potrebujeme vytvoriť kultúru na školách a v spoločnosti, kde robiť chyby bude v poriadku a nemusíme mať panický strach zo zlyhania. **Podporujme mladých ľudí, ktorí budú skúšať a učiť sa z chýb.**

Zapájajme absolventov škôl

Kto môže študentov škôl inšpirovať do skutočného života viac, ako tí, ktorí pred nimi sedeli v rovnakých školských laviciach? Zapojením absolventov **do rozvoja školy, samotnej výučby, či uskutočnením prednášok a stretnutia so študentmi**, môže zvýšiť ich motiváciu na sebe pracovať. Príkladom dobrej praxe je opäť Smíchovská stredná odborná škola, kde absolventi školy vyučujú súčasných študentov (napríklad vedú seminár).

1x kritizujeme a 2x šírme príklady dobrej praxe

Objektívnu kritiku je dôležité vyvážiť aj zdravou mierou hrdosti na to, čo už u nás funguje. Ukazujeme príklady dobrej praxe a škálujeme ich ďalej. Prepájajme sa, nevytvárajme aktivity izolovane iba pre svoju organizáciu. Žiadna organizácia, žiaden projekt nie je dokonalý, dôležité je ťahať za jeden povraz. Potom to pôjde rýchlejšie, to je cesta k napredovaniu.

Inovujeme vzdelávací program na školách

Školy na Slovensku majú absolútnu slobodu vytvoriť si inovatívny vzdelávací program, ktoré ministerstvo zaradí do siete škôl (niekoľko škôl na Slovensku takýmto programom disponuje).

Inšpiráciou môžu byť aj školy v ďalekom Estónsku, ktoré si vytvárajú vlastné curriculum, ktoré chcú rozvíjať, pričom na tomto procese participujú aj rodičia a učitelia, čím sa vytvára aj rodinná, komunitná atmosféra.

Jedným z hlavných dôvodov, prečo sa to v našich končinách nedeje častejšie, je aj skutočnosť, že takýto program je časovo náročné pripraviť a k tomu je potrebný skutočný líderský team vo vedení školy. Príkladom, že sa to dá aju nás, je opäť Smíchovská stredná škola v Prahe. Podporujeme **rozvoj líderských schopností** u riaditeľov škôl a podporujeme dosadzovanie do vedenia škôl takých ľudí, ktorí nimi disponujú.

Aj malé zmeny môžu mať pritom veľký dopad. Jednou z nich môže byť **zacomponovanie rozvoja kompetencií podnikavosti do existujúcich predmetov**. Ich rozvoj by nemal byť limitovaný nejakým novým samostatným predmetom. Na Slovensku so zavádzaním podnikavosti do existujúceho rozvrhu (na ZŠ) pomáha Združenie mladých podnikateľov Slovenska v spolupráci s SBA. Príkladom rozvoja podnikavosti na matematike môže byť využívanie Hejného matematiky.

Ďalším príkladom je viacero ZŠ v ČR. Do 8. ročníka sa žiaci odučia všetko potrebné učivo a 9. ročník majú čiastočne alebo čisto projektový, tj. prierezový a ukončia ho absolventským projektom. **Poskytnúť študentom príležitosť pripraviť si a odprezentovať vlastný projekt v rámci vyučovaných predmetov alebo praxe** môže predstavovať dôležitý impulz a prvé stretnutie s vlastnou podnikavosťou.

Posledným uvádzaným príkladom je Pražské humanitné gymnázium alebo Gymnázium Na Zatlance, ktoré pristúpilo k **blokovvej výučbe** na škole. Vyučovacie hodiny v trvaní 45 min. totiž neumožňujú hlbšie zaangažovanie študentov do aktivity a striedanie aktivít pri rozvoji ich schopností.

Podporme vytvorenie pozície koordinátora pre podnikanie

Koordinátor podnikavosti je poverený pracovník školy, ktorý sa stará o aktivity na podporu podnikavosti a koordinovanie učiteľov. **Úlohou koordinátora** je hľadať **rôzne vhodné materiály a pomôcky, nové prístupy**. Túto rolu môže vykonávať poverený učiteľ, prípadne sa táto úloha môže kombinovať s úlohou koordinátora spolupráce medzi školou a zamestnávateľmi, projektového manažéra, kariérového poradcu a pod. Je dôležitým článkom pri podpore podnikavosti a jej rozvoji na celej škole.

Sústredíme sa na rozvoj zdola (v krajoch)

Každý z nás môže priložiť ruku k dielu k zmene zdola. Ak prenecháme rozvíjanie podnikavosti budúcich generácii iba na štát, výsledkom bude s veľkou pravdepodobnosťou sklamanie. Zmena bude trvať dekády.

Súčasťou českej Stratégie vzdelávacej politiky na roky 2020-2030+ je aj rozvoj podnikavosti, ako jednej z kľúčových priorít. Tieto priority museli kraje pretaviť do svojich akčných plánov a následne do škôl. Väčšina z nich to poňala formou kariérového poradenstva. Juhomoravský **kraj** však **rozvoj podnikavosti zobrať ako svoju skutočnú prioritu** a výsledky sa začínajú postupne ukazovať.

Kľúčom k úspechu je **angažovať organizácie neformálneho vzdelávania**, ktoré „z vonku“ prinášajú to, čo vo formálnom vzdelávaní chýba. Zapájanie firiem, neziskového sektoru, ako aj verejných inštitúcií na úrovni krajov sa ukazuje ako správna cesta.

Podporujme zmenu „systému“

Hoci by sme sa nemali spoliehať pri rozvoji podnikavosti na štát, neznamená to, že sa nemáme usilovať o systémovú zmenu aj zhora.

Napríklad slovenským školám zväzuje ruky až 700 predpisov.

Na druhej strane na Slovensku, ako aj v Česku, máme silný občiansky sektor, ktorý by sme mali využiť. Štát by mohol **intenzívnejšie podporovať finančnými mechanizmami neformálne vzdelávanie a jeho uznávanie**, ktoré zatiaľ neexistuje. Európska platforma **Europass** predstavuje príležitosť, ako na medzinárodnej úrovni uznávať výsledky aj neformálneho vzdelávania.

PRÍLOHA A: ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

OVP	Odborné vzdelávanie a prax
SOŠ	Stredná odborná škola
CVTI SR	Centrum vedecko-technických informácií SR
CEDEFOP	Európske stredisko pre rozvoj odborného vzdelávania
MPSVaR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR
IUVENTA	Slovenský inštitút mládeže
SBA	Slovak Business Agency
PAS	Podnikateľská aliancia Slovenska
INEKO	Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy
VÚC	Vyšší územný celok
ŠIOV	Štátny inštitút odborného vzdelávania
MŠVVaŠ SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR
MPC	Metodicko-pedagogické centrum
NIVAM	Národný inštitút vzdelávania a mládeže
NPI	Národný pedagogický inštitút ČR
MŠMT	Ministerstvo školstva mládeže a telovýchovy ČR
KAP	Krajské akčné plány